

טיפול משולב והפריה הדדית בין דיסציפלינות שונות בעבודה הטיפולית עם בעלי חיים

כנס מ.ר.ח.ב השביעי 23.1.2018

**בשיתוף "חיות וחברה" –
היחידה לחקר יחסי הגומלין בין אנשים ובעלי חיים**

חברת תקצירי סדנאות

מטרת הסדנאות להציג ולהתנסות בשילוב כלים שונים מדיסציפלינות טיפוליות, להעשרת פרקטיקות בעבודה בתחום הטיפול בעזרת בעלי חיים.
לבחירת הסדנאות יש לעיין בתקצירים ולסמן בטופס ההרשמה 4 סדנאות נבחרות. נשתדל להענות לבקשות כמידת האפשר.

טיפול זוגי ומשפחתי הנעזר בבעלי חיים

ענבר בראל, פסיכולוגית, מטפלת בעזרת בע"ח ומטפלת זוגית ומשפחתית מוסמכת. מרכזת את תכנית הלימודים לטיפול רגשי הנעזר בבעלי חיים במכללת אורנים. מרצה ומדריכה מטפלים.

תקציר:

הטיפול הזוגי והמשפחתי הינה דיספלינה מוכרת ומבוססת, שהחלה את דרכה כבר בשנות החמישים. בבסיס גישה זו עומדת ההנחה כי על מנת לבחון את חייו של האדם ולקדם שינוי בחייו, יש להתייחס למערכות היחסים להן הוא שותף ובמיוחד למערכת היחסים במסגרת המשפחתית. הטיפול בבני המשפחה תחת מסגרת טיפולית אחת, עשוי לסייע להשגת השינויים הרצויים לפרטים במשפחה ולשיפור היחסים במערכת המשפחתית כולה.

תרומתם של בעלי החיים למערכת המשפחתית נדונה רבות בספרות המקצועית ומחקרים רבים הראו כי חיות המחמד שלנו (וכלבים בפרט) נתפסות כחלק אינטגרלי מהמשפחה. עם זאת, שילובם של בעלי החיים בטיפול הזוגי והמשפחתי הינו מצומצם ביותר (הן ברמה המקצועית והן ברמה המחקרית).

כמטפלת הנעזרת בבעלי חיים ומטפלת זוגית ומשפחתית מוסמכת, אני חווה מדי יום את התרומה רבת הערך של שילוב שתי הדיסציפלינות הייחודיות הללו בטיפולים.

חיות המחמד של המשפחה/ הזוג המגיעים גם הם לטיפול, כמו גם החיות האיטיות של המטפל הנוכחות בסטינג, עשויות לקדם את הטיפול המשפחתי והזוגי, הן בשלבי האבחון וביסוס הברית הטיפולית והן לאורך התהליך הטיפולי עצמו.

חיית המחמד מהווה לא פעם IP ו"מוציאה לאור" את הדינמיקות המורכבות והקשיים עמם המשפחה מתמודדת. בנוסף, שילובה בטיפול עשוי לסייע ביצירת אוירה נעימה, ידידותית וביתית יותר ולהפחית את המתח הכרוך בטיפול.

פעילות בסדנה:

נתנסה ביצירת ג'נוגרם משפחתי (הכולל כמובן גם את בעלי החיים של המשפחה), דמיון מודרך ושיתוף בקבוצה. נזמין (באופן מטאפורי) את משפחות המוצא שלנו לתהליך טיפול משפחתי, ודרך התנסות אישית של כל אחד ממשתתפי הסדנא ושיתוף בקבוצה, נחדד מספר תפקידים ייחודיים שיש לבעלי החיים בטיפול הזוגי והמשפחתי.

דרישות מהמשתתפים:

הסדנא תדרוש עבודה אישית משמעותית, המשתתפים צריכים לאפשר לעצמם עבודה בעלת אופי אישי - רגשי.

על חיות וסיפורים - סדנת ביבליותרפיה

אייל איבניצקי – B.A בפסיכולוגיה, מטפל בעזרת בעלי חיים (בוגר מכללת אורנים), M.A. ביבליותרפיה (אוניברסיטת חיפה).

לאורך השנים התנסיתי בעבודה עם מגוון אוכלוסיות בשלל גילאים (ילדים בגיל הרך והיסודי, בני נוער), מבוגרים וקשישים. מזה חמש שנים אני עובד ב"עמך" עם ניצולי שואה והדור השני כביבליותרפיסט. בקליניקה הפרטית אני מטפל בעזרת הכלב שלי ובעזרת מגוון הכלים והשפות שרכשתי. eyal.theish@gmail.com

תקציר:

מה בין פו לדוב מהיער? בין קרמר לחתול שעל הספה? ומה ההבדל בין בייגלה לפלוטו? האם הברווזון יכול לא להיות מכוער והאם פרדיננד חייב להיות שור? האם דימוי החיה עומד לנגדנו או דימוי הגיבור הספרותי הנושא את דמותה? מה הדימיון והשוני בין שני דימויים אלו ומה הוא מייצג? ומה ההבדל בין נוכחות של חיה בחדר לנוכחותה כדמות בספר? בסדנה המוצעת נעמיק את הבנתנו במושג ההאנשה ונבין באמצעותו את הקשר שבין עולם החי לעולם הספרות.

פעילות בסדנה:

במפגש חוויתי, נלמד להאזין לדימויים ומטאפורות, נתנסה בטכניקות לכתוב סיפור ונכיר דמויות ספרותיות מפורסמות וחדשות. טכניקות אלו ישכללו את יכולתנו ליצור קשר ולהאזין למטופלינו בחדר.

דרישות מהמשתתפים:

בואו עם ראש פתוח, יצירתי ומלא שאלות

פסיכותרפיה בפינת החי בראי האנליזה הקבוצתית

דור רויטמן - פסיכולוג קליני, מטפל ומדריך בכיר בטיפול הנעזר בבעלי חיים. חבר איגוד ב-מ.ר.ח.ב. קנדידט במכון הישראלי לאנליזה קבוצתית. לשעבר מטפל בכיר ומדריך במרכז "בולבי" וממקימי היחידה לטיפול בעזרת בע"ח בשירות המשלים של שפ"ח ת"א. במשך מעל לעשור טיפלי בילדים במרחבי פינות חי שונות בארץ. כיום, כותב ומרצה על הזווית הפסיכואנליטית בטיפול בעזרת בע"ח, מטפל במבוגרים וילדים ומנחה קבוצות טיפוליות בקליניקה פרטית ובמרפאת מבוגרים במרכז הקהילתי לבריאות הנפש יפו-תל אביב

תקציר:

הסדנה תעסוק במתרחש בטיפול בפינת החי, מנקודת המבט של האנליזה הקבוצתית. משתתפי הסדנה יוזמנו לחקור את ההיבטים השונים של העולם השוקק שבתוך פינת החי, ותוך כדי כך יעברו התנסויות קבוצתיות שתדגים באופן חווייתי את תפיסת העולם וצורת החשיבה של האנליזה הקבוצתית.

בתנועה מתמדת בין חוויה להתבוננות, בין התנסות לעיבוד, נחקר בסדנה את החוויה של מטופל הנכנס לפינת חי טיפולית ומצטרף לקבוצה קיימת של בעלי חיים, דיירי המקום. ביחד נרגיש וננסה להבין מה קורה כאשר ילד נפגש עם סביבה חיה, אינטראקטיבית, אשר מגיבה אליו ואף יוזמת איתו אינטראקציות. נחשוב על משתתף חדש, אנושי, המצטרף לקבוצה המורכבת מבעלי חיים לא אנושיים, הרגילים לחיות זה לצד זה ומקיימים תרבות שלמה של הרגלים, דרכי תקשורת ואורחות חיים (Matrix). אילו קשיים ואתגרים מתעוררים למול הצורך שלו להשתייך, להשתלב ולהסתגל לסביבה החדשה? אילו השתקפויות של עצמו (Mirroring) הוא מקבל מהמשתתפים האחרים ב"קבוצה הטיפולית", בעלי החיים? מהם היתרונות והקשיים הנובעים מהעובדה שהמשתתפים הללו הם בעלי חיים ולא בני אדם? באיזו מידה ניתן להתייחס לדרמות המתרחשות בטיפול כביטויים בפעולה (Enactments) המשחזרים דרמות מחייו המוקדמים ומעולמו הפנימי של המטופל? אילו השלכות יש לתפיסה הגרופ-אנליטית על עמדת המטפל בפינת החי, על צורת ההקשבה שלו ועל הטכניקה הטיפולית?

פעילות בסדנה:

בפעילות הקבוצתית יהיו שותפים כל המשתתפים בסדנה, כולל המנחה. כנהוג בעולם האנליזה הקבוצתית, המשתתפים בקבוצה יוזמנו מדי פעם להתבונן בעצמם, באופן בו הקבוצה פועלת, בתהליכים המתרחשים בה ובמה שקורה לכל אחד מהם בתוכה. התבוננות זו תאפשר להמשיג ולהמחיש כמה מושגים בסיסיים מתוך שפת האנליזה הקבוצתית. מושגים, שתוך כדי הדיון ישמשו אותנו בתורם להעמיק ולהרחיב את החקירה של מה שקורה בפסיכותרפיה המתבצעת בפינת חי טיפולית, מנקודת המבט של האנליזה הקבוצתית.

בניית סביבה משחקית לבעל חיים בראי ציר 'הסתם צורה' –

מפה להערכה והתערבויות טיפוליות בגישת פסיכותרפיה הצבע

דינה כהן-אור, תואר שני בתרפיה באמנויות, הגשת דוקטוראט בביבליותרפיה ובספרות משווה בר אילן. מטפלת, מרצה, מדריכה ומפתחת מודלים בתחומי פסיכותרפיה הצבע, והביבליותרפיה ההבעתית. dina.cohehor@gmail.com

שרית שטייברג – בוגרת לימודי ארץ ישראל וחינוך בלתי פורמאלי, בוגרת חינוך וסיוע לבעלי חיים דוד ילין. מזה 15 שנה מטפלת בעזרת בעלי חיים בבית תדהר לחנוך מיוחד.

תקציר:

ציר ה'סתם-צורה' – הוא מפה להערכה והתערבויות טיפוליות בגישת פסיכותרפיה הצבע. נתייחס לאפשרויות יישום ה'ציר' בטיפול בעזרת בע"ח, ונעריך בעזרתנו את סוגי העיסוק, המשחק והיצירה של המטופל בהקשר לבעל החיים ולסביבתו.

פעילות בסדנה:

נכיר את מודל העבודה בציר ה'סתם-צורה'.

המשתתפים יתבקשו לתכנן ולבנות אלמנט סביבה אחד עבור בעל חיים אחד הנמצא בקשר עם מטופל מסויים, כאשר המטרות הטיפוליות בבניית האלמנט עשויות להיות מגוונות: פיתוח הקשר, כניסה למשחקיות, פיתוח דמיון, אחריות ויזמות, הרחבת ההעברה והמגע לחומרי יצירה ראשוניים או צורניים, פיתוח יכולת לתכנן ולממש, חיזוק תחושת 'המקום הבטוח' עבור בעל החיים ועבור המטופל, הרחבת דרגות החופש ועוד.

נדון בשוני בין צורכי המגע, המשחק, השליטה והבטחון של המטופל אל מול צרכי בעל החיים. שימוש מושכל במפת ה'סתם-צורה' יבהיר כיצד ניתן לתווך חומרים ודרכי יצירה באופן שיגשר על פערים בין המטופל ובעל החיים אליו הוא מתקשר תוך התמקדות בקידום צרכיו והתפתחותו של המטופל.

דרישות מהמשתתפים:

1. הבאת חומרים כגון: קופסאות קרטון, עיתונים וקש וכן מספרים ושיפודים
2. קריאה מקדימה: כהן-אור ד. ופישר י. (2015). ציר ה'סתם-צורה' - מפה להערכה והתערבויות טיפוליות מבוססות אמנות בגישת פסיכותרפיה הצבע. בתוך: ברגר, ר. (עורך וכותב שותף) להתבונן ביצירה - לראות את הנפש, מודלים וגישות להערכה ולהדרכה בטיפול מבוסס אמנויות, פרי יצירתם של מטפלים ישראלים קריית ביאליק: הוצאתאח (עמ' 172-139)

משפחתי וחיות אחרות- פיסול המשפחה מחיות צעצוע

שירה הלמן – בוגרת מ.א. חינוך מיוחד, בוגרת מסלול טיפול בעזרת בע"ח ממכון מגיד, בוגרת לימודי טיפול משפחתי, פסיכותראומה EMDR עוסקת בטיפול בעזרת בע"ח עם ילדי אומנה, בני נוער בסיכון, עם נפגעי טרור וחרדה, ועם קשיים רגשיים על רקע מצבי משבר או לקויות(עם התמחות ב.ADHD)
hellmann@nana.co.il

תקציר:

עולמו של הילד, זהותו והתפתחותו מושפעים רבות מיחסיו במשפחה וקשורים אליהם בקשרים עבועים. קבלת המידע על היחסים בתוך המשפחה ועל תפיסת המשפחה בעיני הילד חשובה מאוד לטיפול בילד ובקשייו, גם אם אינם מוגדרים כבעיות במשפחה.

אבל ילדים המצויים במתח רב או מודאגים בקשר לבעיות במשפחתם, עלולים להתקשות בציר משפחתם או אפילו להיות חרדים מכך. נוסף על כך, ילדים רבים חוששים מכישלון או מתקשים בביצוע מטלה גרפית מורכבת כל כך. שימוש בטכניקה של בניית משפחה מחיות צעצוע, מהווה כלי עקיף המסלק התנגדויות. כל חיה שנבחרת מסמלת אחד מחברי המשפחה. בדרך זו, שנתפסת כמשחק ומרחיקה את הילד מהנושאים הכואבים, מתקבלת תמונה משפחתית הניתנת לניתוח בארבע רמות: כללי ניתוח ניתוח ציור משפחתי, היבט זואולוגי, ניתוח של סימבוליזציה וארכיטיפים, והחשוב מכול, - לפי הסברו של הילד.

טכניקה זו מאפשרת לנו אף להתחיל התערבות טיפולית במקומות שאנו מעוניינים להעמיק בהם ולהביא לשינוי דפוסי התחברות ותקשורת עם האדם המיוצג כחיה.

פעילות בסדנה:

התנסות אישית בפיסול משפחה מחיות צעצוע, רקע תאורטי על הרציונאל של הכלי, תוך שיתוף הקבוצה והצגת מקרים משנות עבודתי בו.

שילוב של טיפול בעזרת בעלי חיים וטכניקות של מיינדפולנס

ארני זקס מטפלת בעזרת בע"ח ופסיכולוגית קלינית. שותפה בחוות אידאה לטיפולים וכשרות בכפר הנוער בן שמן. עובדת עם בכורים עובדת במחלקה לבריאות הנפש בבית חולים קפלן ובקליניקה פרטית . arniniv@gmail.com

תקציר:

מיינדפולנס היא השקפת עולם שמקורה בתורות המזרח הרחוק , כגון בודהיזם. מנקודת המבט הפסיכולוגית המערבית זהו תהליך קוגניטיבי שמפעיל פתיחות לתפיסות חושיות חדשות והרחבת זוויות ההתבוננות . מדובר בחוויה הכוללת :קבלה נעדרת שיפוטיות הדברים הם כפי שהם ולכל רגש או תחושה יש מקום. פשטות : הערכת המובן מאליו, והתבוננות ממוקדת בתפיסה החושית. ומיקוד בהווה. אנחנו יודעים היום שפיתוח שיטתי של מודעות קשובה עוזר להפחתה של מתח, חרדה, תסמינים פסיכוסומטיים, רמת כאב, ובמקרים מסויימים דיכאון . מחקרית נמצא שבעל החיים נשאר מחובר לרגע, בעוד אצלנו לעיתים קיימת דואליות עקב היכולת לדבר. (לשר 2008)

בובר מייחס לעולם הטבע, לחיות ולאנשים החיים מחובר לטבע נוכחות מלאה יותר. צמידות לעולם. זהו, לדבריו, מצב של חסד (שם, עמ' 6) הדיבור מפריד את האדם מהסובב אותו ומעצמו. ריקנות זו היא הגורמת לאדם למלא כל רגע ורגע בדעת ובעשייה. וכן רצון לשינוי במקום לקבל את הדברים כפי שהם. (שם, עמ' 127) מכך נגזר שהקשר עם החיות הוא סוג של אימון למודעות קשובה. בסדנה נעסוק במיינדפולנס גם כטכניקת הרפיה וגם כתפיסת עולם , כיצד ניתן לישמה ביומיום, בעת התמודדות עם מצבים פסיים או רגשיים קשים, וכיצד היא מתרחשת באופן טבעי בטיפול בעזרת ב"עח.

פעילות בסדנה:

בסדנה ינתן רקע תיאורטי ובעקבותיו התנסות והצעות לתרגול מיינדולנס בפינת החי.

מקורות:

בובר מרדכי מרטין (1959) *בסוד שיח* הוצאת מוסד ביאליק ירושלים.

Lasher, M..(2008) Dog: Pure Awareness

Kingsport, TN: Twilight Times Books.

Reviewed by: Leslie Irvine, Department of Sociology, University of Colorado, Boulder, USA.

נדידה וחיפוש הדרך

העזרות באנלוגיה לעופות נודדים בטיפול באוכלוסיות קצה

פרגאי אולסונג גילי - דוקטורנטית באונ' בן גוריון (התוכנית לניהול ויישוב סכסוכים); ראש התוכנית להכשרת מטפלים בעזרת בעלי חיים במכללה האקדמית לחינוך ע"ש דוד ילין. gillie.pragai@gmail.com

דדי אודליה - דוקטורנטית לפסיכולוגיה (PsyD) אוניברסיטת קליפורניה; בעלת תואר שני בהנחיית קבוצות. tohar.therapy@gmail.com

תקציר:

אוכלוסיות קצה מוגדרות כמי שחוו, לרוב החל מגיל צעיר, מצבי משבר אקוטיים, נמצאים בקצה הרצף הטיפולי ונדרשים למענים טיפוליים מתאימים. מאפייני האוכלוסיה כוללים קונפליקטים משפחתיים וביניהם הזנחה, היעדר עורף ביתי, אלימות מילולית, פיסית ומינית וגילוי עריות; בעיות חברתיות גוונות; חשיפה לגורמי סיכון כגון שימוש בחומרים ממכרים וזנות. הרקע המשפחתי וההיסטורי של מרבית האוכלוסיה כולל היעדר קביעות במקומות מגורים וצורך מתמיד בהישרדות תוך חיפוש דרך. בעולם המבוגרים נראה מאפיינים של PTSD-ו-CPTSD. התפתחות הנפש בצל חוויות טראומטיות דורשת עבודה טיפולית הכוללת מפגש עם חושים שונים ומגע מעבר למילים, כפי שמזמן עולם הטבע ונושא הנדידה במיוחד.

בתקופות הנדידה חולפים מעל ישראל אלפים רבים של ציפורים ועופות. הן חוצות בנדידתן ימים ויבשות ועוברות מרחקים אדירים. הנדידה היא עזיבה של בית וחיפוש הדרך והצפרים מתמודדות בדרכן עם קשיים ואתגרים שהמעברים וחיפוש הדרך מציבים בפניהן.

קווי הדמיון המטאפוריים בין אוכלוסיית הקצה לבין העופות הנודדים מאפשרים עבודה טיפולית השלכתית: אלו גם אלו נאלצים, מתוקף הכרח, דחף פנימי או שינוי סביבתי לעזוב בית ולצאת לנדודים. הם מחפשים הקלה במסע וחיבור למקום שייטיב עימם וצריכים לגייס את כוחותיהם ולהיעזר במשאבים המצויים בהם כדי להתגבר על מכשולי הדרך.

תיאור הפעילות:

בסדנה זו, נכיר למשתתפים את נושא הנדידה וחיפוש הדרך באמצעות המפגש האישי עם תכנים שהדרך מעוררת, בעבודה עם חומרים מהטבע ומטאפורות של נדידת העופות. אנו מזמינות אתכם/ן למגע עם הטבע שבנו, עם זכרונות הדרך וגילוי הכוחות של כל אחד ואחת.

השיבה לבראשית – יוצרים סביבת חיים

דיאלוג בין בעל החיים והחומרים המרכיבים את סביבת החיים.

ניצן ישראלי-מירוז (M.A.) מטפלת בעזרת בעלי חיים ובאמצעות אומנויות
IsraeliNitzan@gmail.com

מטפלת בילדים ונוער בסיכון ובמשפחותיהם במרכז חירום לילדים וביחידה הטיפולית ייעוצית "מיכאל", וכן במסגרות שונות של משרד החינוך. מדריכה סטודנטים לטיפול באמצעות בעלי חיים, מנחה קבוצת מדריכים במרכז החירום וסדנאות בשילוב אומנויות בפינת החי.

תקציר:

בעלי-חיים בדומה לבני-אדם נולדים לתוך סביבת חייהם, ומרגע היוולדם פוגשים בחומר: גור ארנבוני פוגש בפרווה הרכה שאימא ארנבונת ריפדה עבורו. צב הבוקע מביצתו פוגש את החול שמתוכו הוא מפלס את דרכו החוצה, דגיג מושרץ לסביבה מימית, גוזל שבוקע בקינו פוגש בזרדים ובחומרי הקינון שסביבו, נחש צעירפוגש חול או סלע. אלה ועוד הם דוגמאות לדיאלוג שבין בעלי החיים לבין החומרים המרכיבים את סביבתם.

בסיפור בריאת העולם של ספר בראשית, אלוהים בורא תחילה את סדרי העולם ואת הסביבה שבתוכה ימוקמו הגופים השונים: גרמי שמיים, עופות ושרצים, חיות ובהמות. בעל החיים שמגיח לעולם אינו פוגש ריק, אלא סביבה שיש בה חומר. הדיאלוג מתרחש במפגש שבין חומרי הסביבה שהיו קיימים עוד לפני בריאתו של בעל החיים, לבין בעל החיים שעם לידתו עושה בהם שינויים והתאמות. לוקח מהם ונותן להם, מבקש ומעניק.

בסדנה נחקור את המפגש שבין בעל החיים לחומרי הסביבה באמצעות דמיון מודרך ושימוש בחומרי יצירה מגוונים בעלי מרקמים שונים, צבעים וצורות.

פעילות בסדנה:

בסדנה נתנסה ביצירה בחמרים מגוונים. יעשה שימוש במושגים מהתיאוריה של ויניקוט. נעמיק את ההבנה של מושג ה-"אם- סביבה" ותודגש חשיבותה של הסביבה בהקשר של יחידת ה"אם- תינוק". כמו כן נעשה קישור בין "סביבות" שיוצרים המטופלים לבין סביבות שיוצרים בעלי החיים. דרך דוגמאות מחדר הטיפול נתבונן בתרומה שיש ליצירת סביבת החיים עבור המטופל ומה עשויה התערבות שכזו לברוא או להאיר.